

visad till äldre läsningar. Av 55 n återstår endast hst. — Rhezelius (i F a 6): **arpsten** + **ok** + **ikilef** + **þirupr** + **litu** + **r** - ... **ikulfriþ** **iftir** · **a** - **muntr**. — Hadorph och Leitz: **arusten** × **ok** × **ikilaf** × **þorupr** × **litu** × **ri** ... - - **kulfriþ** · **iftir** · **ihm** · **unþr** **þonta** **sin**. — Celsius: **arpstan** + **ok** + **ikilef** + **þorupr** + **litu** + **rið** ... + **ok** + **ulfriþ** **ifta** + **ihmuntr**. — v. Friesen anmärker, att U 1097 »redan i Bautil [är] upptill skadad. Nu ytterligare något avslagen, särsk. uppe till vänster o i nedre högra hörnet. Men framför allt är stenens ristningsyta nu starkt fräkt av det gödselvatten som under långliga tider tycks ha spolat över dess yta. Läsningen därför nu delvis svår»: **arpsten** + **ok** + **ikilef** + **þorupr** + [**litu** + **ri**] ... - **k** · **lfrþ** **if** - **ta** ... **muntr** - - -

Runföljden 1—7 **arpsten** kan knappast återge något annat än det sällsynta mansnamnet *Harðsteinn*. Om detta namn se U 854. — Kvinnonamnet *Ingilæif* förekommer också på U 699 [**ikilaif**] och troligen på U 1053 [**ikulef**(?)]; se vidare U 699. — *Þoruðr* (*Þorunn*), som är ett mycket vanligt kvinnonamn på västnordiskt område, är sällsynt i Upplands runinskrifter; se U 859, där dock belägget från U 1163 (Buska Bengtsbo, Altuna sn) saknas. — Större svårigheter än de nu behandlade erbjuder det namn, som finnes i runföljden 28—35 - **k** · **ulfriþ**. Delvis ligger svårigheten i att läsningen på detta parti är något osäker. Troligen skall emellertid runföljden återges *ok Holmfríð(r)*; vi skulle då här ha ytterligare ett belägg på detta kvinnonamn, som hör till de allra vanligaste i de uppländska runinskrifterna (se U 25). Vad bortfallet av uddljudande *h* beträffar kan man jämföra med skrivningen **arpsten**, *Harðsteinn*. Bortfallet av *m* i konsonantförbindelsen är givetvis icke överraskande; jfr t. ex. skrivningar som **hulfastr**. På grund av att läsningen är osäker (*ok* skrives i inskriften eljest **ok**) kan en läsning **ikulfriþ** ej med bestämdhet avvisas; *Igulfríðr* är emellertid ett ytterst sällsynt namn. Runinskrifterna erbjuda hittills endast ett enda säkert belägg på detta kvinnonamn, nämligen U 582. — Om det i Uppland ovanliga mansnamnet *Agmundr* (endast tre belägg inom landskapet) se U 656. Anmärkningsvärt är att detta namn står i nom. i st. f. ack., något som dock även eljest möter några gånger i inskrifterna. Jfr t. ex. U 1076 och 1110.

I *Svenska runristare* (1925) gör sig Brate skyldig till det misstaget att hänföra U 1097 till två olika ristare, nämligen dels till Ingulv (a. a. s. 93), dels till Gudfast (a. a. s. 113). Redan av detta förhållande torde det framgå, att det ingalunda är lätt att attribuera en ristning av denna högst okonstnärliga typ till en bestämd ristare. Onekligen finnas vissa likheter med Ingulvs ristningar; framför allt ligger likheten emellertid i den påfallande osäkra linjeföringen.

Nedtill begränsas ristningen av en vacker repstav, som till vänster avslutas i ett drakhuvud; jfr U 1041, där ett runband, som på liknande sätt begränsar ristningsytan, avslutas med ett snarlikt huvud. U 1041 är signerad av Ingulv. Om förekomsten av repstavar se U 1079.

1098. Sundbro, Bälinge sn.

Pl. 98.

Litteratur: B 453, L 147. J. Bureus, Fa 6 s. 79 n:r 160 (Bureus' egen uppteckning), s. 210 n:r 217 (Rhezelius), Fa 5 n:r 64, Fa 1 s. 17, Fa 10: 2 n:r 42, Ff 6 n:r 30; J. Rhezelius, Fl 1 n:r 69; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Fl 8 bl. 6, Monumenta 2, bl. 26; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 163, 2, s. 114; UFT h. 11 (1883), s. 237; J. Hansson, Skrivelse till Riksantikvarien den 18/9 och 1/10 1928 (ATA); Hj. Larsen, Skrivelse till Riksantikvarien den 12/9 1930 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (i Fa 10: 2), kopparstick (i Ff 6); Rhezelius, teckning (i Fl 1); Peringskiöld, teckning (i Fl 8), träsnitt signerat »J. P[eringskiöld] et Th. H[olm]» (i Fl 8, Monumenta 2 och B 453).

Endast ett obetydligt fragment återstår numera av den stora, på två sidor ristade stenen. Detta fragment ligger i södra kanten av landsvägen Åkerby k:a—Forkarby, 120 m. ÖSÖ om bron över Sundbrobäcken. 2 m. åt Ö står U 1097 rest.

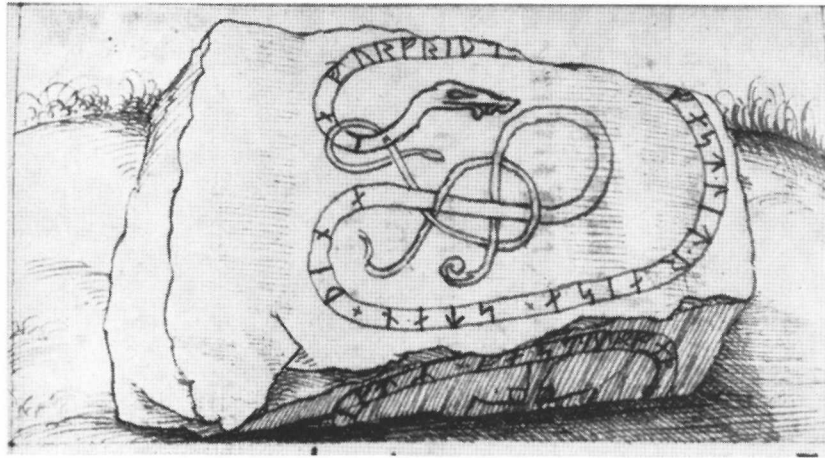
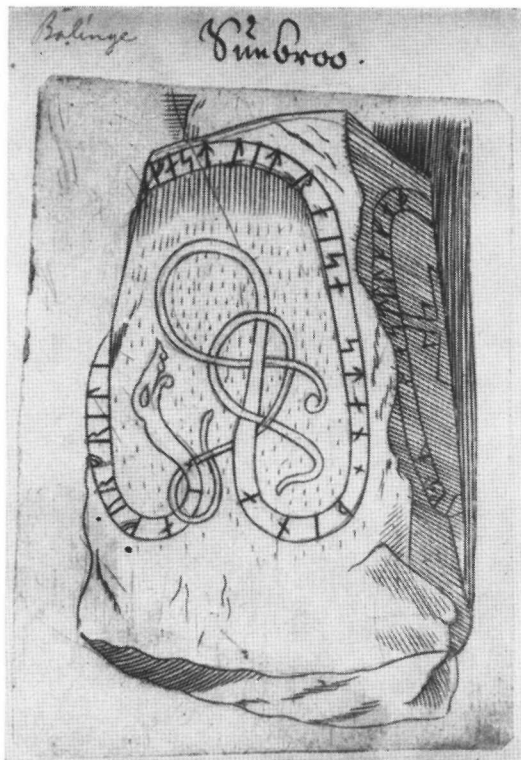
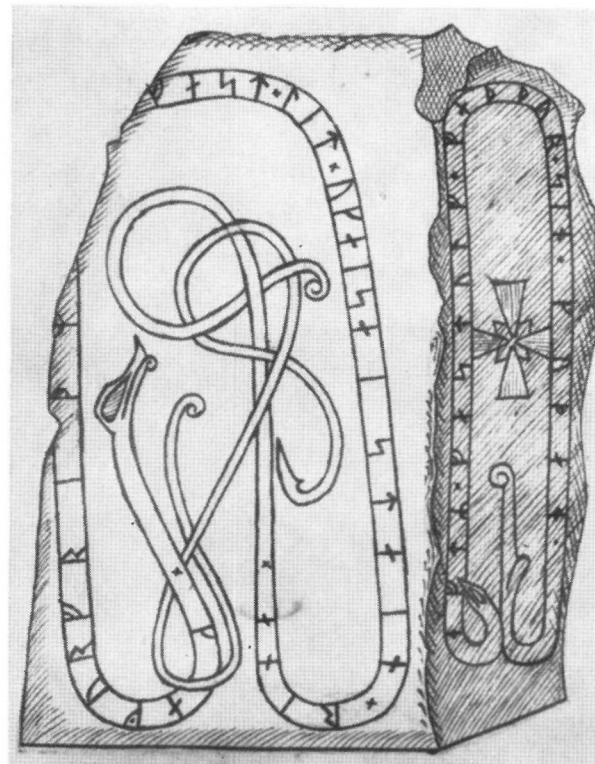

Fig. 368. U 1098. Sundbro, Bälinge sn. Efter teckning av Bureus.

Fig. 369. U 1098. Sundbro, Bälinge sn.
Efter kopparstick av Bureus.Fig. 370. U 1098. Sundbro, Bälinge sn.
Efter teckning av Rhezelius.

Bureus (i F a 6): »Sundbro i Bäling»; F a 10: 2: »Vidh Sundbro i Bäling»; F f 6: »Sunbroo». Av Bureus' teckning framgår, att stenen vid hans besök hade fallit omkull. Rhezelius (i F a 6): »Wijd Sundbroo»; ovan teckningen i F l 1 finnes platsuppgiften »Bäling Sochn, Widh Sundbroo i thädh.» — *Ransakningarna*: »Sundbroby i västrelöht 2 steenar påskrifne, der iempt en höög, som enn begrafningz plats.» (De två stenarna äro säkerligen U 1098 och 1099). — Vid teckningen i F l 8 lämnar Peringskiöld följande platsuppgift: »J tät på backen wid stora wägen Wester om

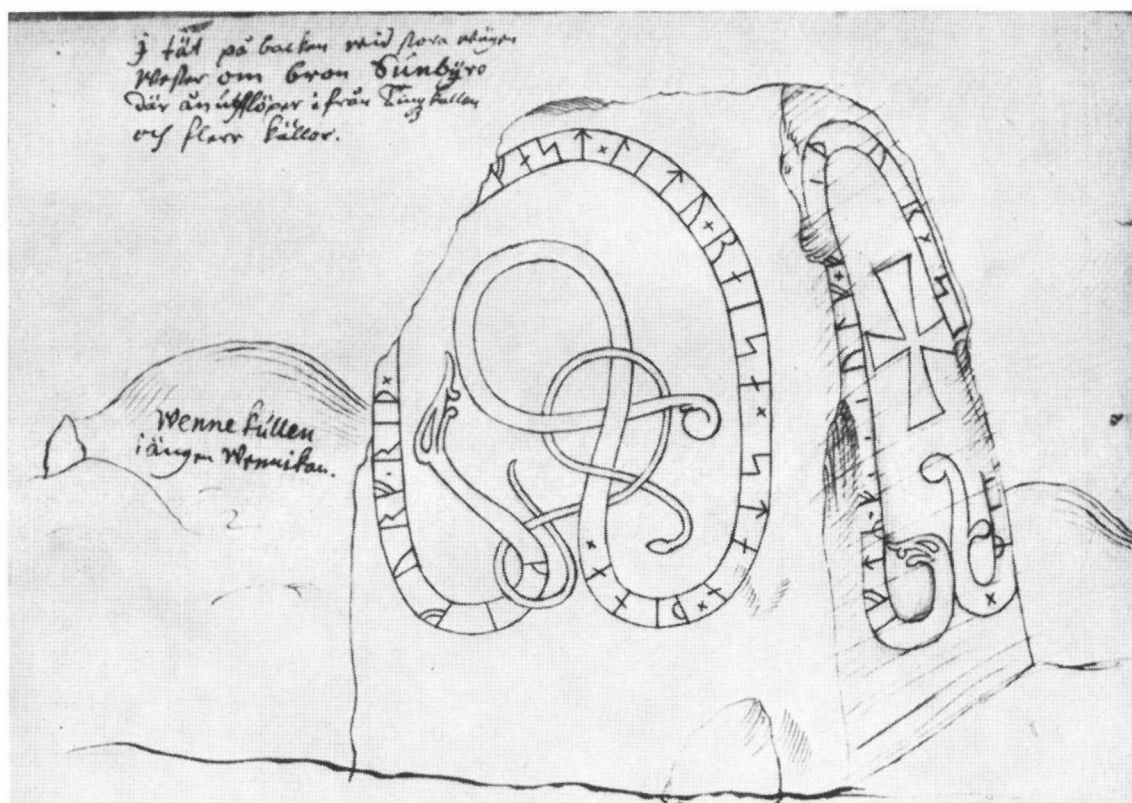

Fig. 371. U 1098. Sundbro, Bälinge sn. Efter teckning av Peringskiöld.

bron Sunbyro där ån uthlöper ifrån Tingzkällan och flere källor.» På träsnittet i *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Sunby broo i Bälinge Soehn (B 453: »Sunby bro»; L 147: »Sundby bro»). I *Monumenta* finnes dessutom en svårsläst blyertsanteckning (vid träsnittet av U 1097) av följande lydelse: »på väster sidan om bron i tätt där några små ättehögar äre, och bland dem 3. större, och på hwardera sidan om högen står 2 Rst». De två runstenar, som här nämnas äro utan tvivel U 1098 och 1099. — Celsius, som undersökte stenen i augusti 1725, anger platsen på följande sätt: »Bäling. Sundbro. litet längre fram om den föregående» [= U 1099], d. v. s. »uthi Westerbackan, eller på andra sidan om byn öfver Westerbron på vänstre handen när man går ifrån byn.» Celsius tillägger om U 1098: »Där han ligger bredewid landzwägen kallas Engelbo backan, af Engelbo torpet.» Om stenens tillstånd meddelar Celsius följande: »Var i 2 st. slagen et item på en sida myckit bortfallit. bägge styckena lågo bredewid hwarandra. bönderna berättade, det öfre stycket wara nyligen afkommit.»

Stenen var vid C. F. Säves besök år 1856 försvunnen, och den nämnes ingestädes av Dybeck. År 1928 anmäler emellertid folkskollärare J. Hansson, att man i samband med resningen av U 1097 hade påträffat nere vid Sundbrobäcken i en stenanhopning ett runstensfragment, »ett block med runor. Ena sidan hade: **t litu rais** och en mot denna vinkelrät sida: **apur s. Måhända**», fortsätter Hansson, »utgjorde stenanhopningen med vallen på ravinens båda sidor den Sundby bro, som omnämnes i Upplands Fornminnesförenings Tidskrift... Enligt Bautil (453) hade runstenen i Sundby bro relativt stora mellanrum mellan runorna, vilket också det upptagna fragmentet har. Den har också fragmentets runor. Detta togs nu upp ur vattnet och lades intill den nyresta stenen [= U 1097], c:a 10 m:s förflyttning.» Två år senare (12/9 1930) rapporterade Hj.

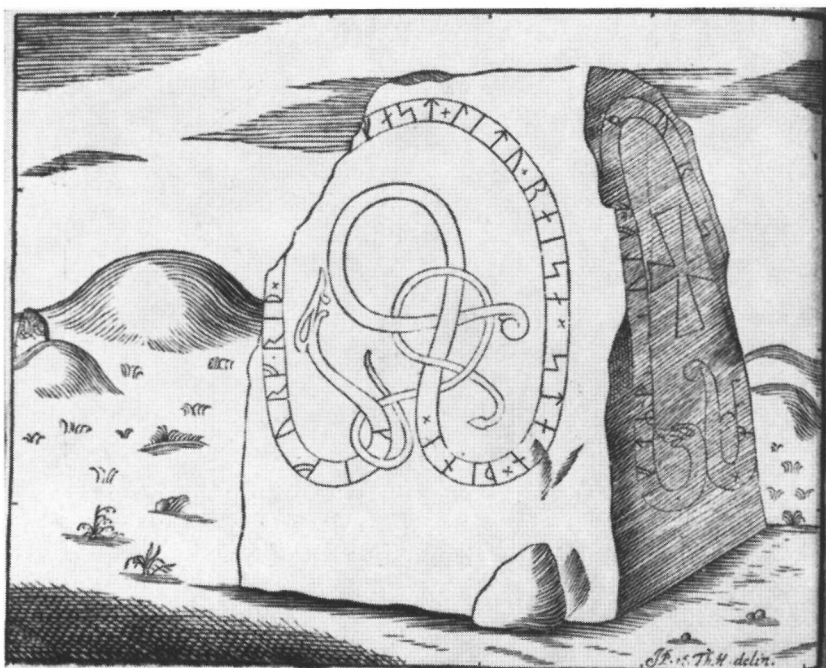

Fig. 372. U 1098. Sundbro, Bälunge sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 453).

Larsen till Riksantikvarien: »Den nyfunna runstenen ... är av honom [=J. Hansson] placerad omedelbart V om den ävenledes av honom på ett förträffligt sätt resta runstenen [=U 1097]. Den utgöres av ett fragment av ett större runristat stenblock. På två mot varandra vinkelställda sidor finnas djupt och tydligt inhuggna runor. Någon risk för skada på stenen, där den nu är placerad, torde ej förefinnas.» På samma plats ligger fragmentet fortfarande. Ytterligare delar av stenen ha icke senare kommit i dagen.

Röd granit. Ursprunglig höjd omkring 2,20 m., framsidans största bredd omkring 1,40 m. Det bevarade stycket, som utgör en del av stenens topp, har ristning på två sidor. Av de nu återstående runorna att döma har ristningen varit djup och tydlig. Mått av den bevarade delen av framsidan: 0,80×0,52 m.; av den bevarade högra sidan: 0,80×0,67 m.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter Bureus' teckning i F a 10:2 och efter Rhezelius' läsning i F a 6):

[× iafurfrīþ ... fast ×] litu × rais[a × stan + þina iftr × fastulv × faþur × s[in × kupaþ ×]

5 10 15 20 25 30 34 40 45 50

Iofurfridr ... -fast letu ræisa stein þenna æftir Fastulv, faður sinn goðan.

»Jovurfrid ... -fast läto resa denna sten efter Fastulv, sin gode fader.»

Till läsningen: Runföljden 1—30 har stått på stenens framsida, 31—54 på högra smalsidan. — Då Bureus undersökte inskriften, hade stenen fallit bakåt; se fig. 368. Därför kunde han ej läsa de runor, som funnos i högra kanten av stenens högra smalsida; runföljden 44—54 har därför återgivits efter det bevarade fragmentet (44—47) och efter Rhezelius' läsning (48—54). — Numera är endast runföljderna 14—21 ... *litu × rais* ... och 44—47 ... *þur × s* ... bevarade. Före 14 l och efter 47 s finnas nu icke några spår av runor. Av 14 l återstå nu endast bst och övre tredje-

delen av hst. 15 i är ej stunget. Av 21 s återstår nu endast ett mycket kort stycke vid övre ramlinjen. De bevarade runorna äro samtliga tydliga. — Mellan 9 þ och 10 f torde av avbildningarna att döma omkring 7 runor ha gått förlorade. — Rhezelius (i F a 6): **kakurfriþe ... fast + lit + u kaisa istain + rina + eftri × fastulf + faþur + sin × kupan ×**. I F l 1 finnes en något avvikande läsning: **× kagurfriþm ... fast × lit × u kaisa i stain × rina × eftri × fastulf × faþpur + sin + kupan ×**. — Peringskiöld (i F l 8): **kifurf·rip × ... fast × litu + raisa × stan × þina × iftr + f --- ulf × f - þur × si --- r ×**. — Celsius: **+ kafurf... litu raisa stan × þina × iftr × -... faþur × s...**

Inskriften har tydligen delvis varit svårläst. Dock torde Bureus' läsning av runföljden 1—9 som **iafurfriþ** kunna betraktas som säker. U 1098 skulle då ge ytterligare ett belägg på det tydligen mycket ovanliga kvinnonamnet *Iofurfriðr*; hittills har detta endast varit känt från U 75, där det skrives **iyfur·firþ**. I Liljegrens *Runurkunder* återges namnet efter Peringskiölds läsning som *Kifurfriþ*, vilket förklarar, att belägget har förbisetts i den vetenskapliga litteraturen.

Runföljden 10—14 **fast** utgör givetvis efterled i ett mansnamn. Också i faderns namn, *Fastulf*, ingår denna adjektivstam; de båda namnen ge alltså exempel på variation. Om det i uppländska runinskrifter vanliga namnet *Fastulf* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 100.

Inskriftens slut var tydligen skadat redan då Peringskiöld gjorde sin undersökning.

Det är mycket beklagligt, att denna runsten, som en gång har utgjort ett ståtligt vägmärke vid bron i Sundbro, har fördärvats. Med sina två ristningar, vettande åt båda hållen, har den varit väl synlig för alla vägfärande. Det obetydliga fragment som ännu är i behåll visar, att U 1098 har varit en god ristares verk. Av äldre uppgifter framgår, att U 1098 ursprungligen har varit rest väster om Sundbro bro, nära U 1099.

1099. Sundbro, Bälinge sn.

Litteratur: B 451, L 148. J. Bureus, Fa 6 s. 5 n:r 161, s. 79 n:r 161 (Bureus' egen uppteckning), s. 210 n:r 219 (Rhezelius), Fa 5 n:r 66; J. Rhezelius, F l 1 n:r 70; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 26 (blyertsanteckning) och bl. 27; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) I, s. 162; UFT h. 11 (1883), s. 237.

Avbildningar: Rhezelius, teckning (i F l 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 451).

Denna sedan länge försvunna runsten, vilkens övre och större del redan på 1600-talet var avslagen och förlorad, fanns enligt Rhezelius (i F l 1) »Sammastädes [= »Widh Sundbro i thädh»] lithet frå den förre». (Med »den förre» åsyftas U 1098.) — I *Ransakningarna* uppges, att två »steenar påskrifne» finnas i »Sundbroby i wästrelöht», en uppgift som utan tvivel gäller U 1098 och 1099.¹ — I Peringskiölds *Monumenta* äro på bl. 27 två exemplar av Hadorphs och Leitz' träsnitt inklistrade. På det som sitter upptill finnes bläckanteckningen »wid Sundbroo wästra tæet i Bäling» (B 451: »Sunbro väster»; L 148: »Sundbro, vester»). På det andra exemplaret av träsnittet läses överst en anteckning (av Hadorph): »detta fragm måtte liggia annorstädes».

Dessutom finnes i Peringskiölds *Monumenta* på bl. 26, under träsnittet av U 1097, en svårläst blyertsanteckning, som utan tvivel åsyftar U 1098 och 1099. Av anteckningen framgår, att de två stenarna ha stått på ett gravfält »på wäster sidan om bron i tæät»; se vidare U 1098. — O. Celsius, som undersökte inskriften i augusti år 1725, lämnar följande utförliga beskrivning av stenens plats och tillstånd: »Bäling. Sundbro. uthi Westerbackan, eller på andra sidan om byn öfver Westerbron på wänstre handen när man går ifrån byn. en sten mitt af, och allenast ett st. qwar. låg neder nästan aldeles under jorden, at eij syntes mehr än en hand bredt.» I *UFT* (1883) uppges endast, att stenen »var försvunnen redan 1856», d. v. s. då C. F. Säve sökte den. Celsius' undersökning år 1725 är således den senaste granskningen.

¹ Se U 1098.